

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพสснаภาวนา (ป.วน.)
(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๗)

ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์
ร่วมกับ สถาบันวิชาชีพสสนาธุระ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิปัสสนาภาวนา (ป.วน.)

(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๗)

ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อหลักสูตร

- ๑.๑ ชื่อหลักสูตรภาษาไทย : หลักสูตรประกาศนียบัตรวิปัสสนาภาวนา
๑.๒ ชื่อหลักสูตรภาษาอังกฤษ : Certificate in Vipassanabhavana

๒. ชื่อประกาศนียบัตร

- ๒.๑ ชื่อประกาศนียบัตรภาษาไทย
๒.๑.๑ ชื่อเต็ม : ประกาศนียบัตรวิปัสสนาภาวนา
๒.๑.๒ ชื่อย่อ : ป.วน.
๒.๒ ชื่อประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษ
๒.๑.๑ ชื่อเต็ม : Certificate in Vipassanabhavana
๒.๑.๒ ชื่อย่อ : Cert. in Vibh.

๓. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ร่วมกับ สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ปรัชญา หลักการและเหตุผล และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๔.๑ ปรัชญาหลักสูตร

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิปัสสนาภาวนา มุ่งผลิตนักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถด้านวิปัสสนาภาวนาอย่างรอบด้านตามหลักการในคัมภีร์พระไตรปิฎก และบริการวิชาการด้านวิปัสสนาภาวนาแก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๒ หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร

และประชาชนทั่วไปมีกระบวนการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคฝึกปฏิบัติ ในลักษณะการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมโดยมี ไตรสิกขาเป็นแกน โดยสะท้อนวิธีการเรียนการสอนที่เป็นทั้งปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ ที่สร้างให้ผู้เรียนมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เพียงพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก มีศรัทธาทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เป็นไปตามหลักคำสอนอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง คือการบรรลุพระนิพพาน ดังที่ตรัสไว้ในสติปัฏฐานสูตรว่า **“เอกายโน อโย ภิกขเวมคโค สุตตานิ วิสุทธิยา โสภปริเทว สมตักกมาย ทุกขโชนสนา นอดุงคมาย ญายสุส อธิคมาย นิพพาน สส สจฺจนิรณตถาย ยทิทํ จตตาริ สติปัฏฐานา”** แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโศกและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโชนัส เพื่อบรรลุอุบายธรรม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน ๔”

ดังนั้น เพื่อให้การสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านการศึกษา พระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูง รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา มีทักษะด้านการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และสามารถเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังคม ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ร่วมกับ สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิปัสสนาภาวนาขึ้น

๔.๓ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- ๑) เพื่อส่งเสริมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
- ๒) เพื่อส่งเสริมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีทักษะด้านการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา
- ๓) เพื่อส่งเสริมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้สามารถเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังคม
- ๔) เพื่อส่งเสริมการบริการวิชาการด้านวิปัสสนาภาวนาแก่คนในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม

๕. เกณฑ์การเปิดสอน

ส่วนงานของมหาวิทยาลัย ที่มีความประสงค์จะเปิดสอนหลักสูตร สามารถดำเนินการขออนุมัติโครงการเปิดสอนตามขั้นตอน คือ

๕.๑ ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ จัดทำโครงการเปิดสอนหลักสูตร

๕.๒ ขอความเห็นชอบในการเปิดสอนหลักสูตรจากคณะกรรมการประจำคณะพุทธศาสตร์ และสภาวิชาการ

๕.๓ ได้รับอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัย

๖. คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา

๖.๑ เป็นบรรพชิต และสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือ

๖.๒ เป็นพระสังฆาธิการหรือครูสอนพระปริยัติธรรมหรือครูสอนศีลธรรม ที่สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือ

๖.๓ เป็นบรรพชิตที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือ

๖.๔ เป็นคฤหัสถ์ที่สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือธรรมศึกษาชั้นเอก หรือ

๖.๕ เป็นคฤหัสถ์ที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับของรัฐ หรือเทียบเท่า หรือ

๖.๖ เป็นผู้ที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรอนุมัติให้เข้าศึกษาเป็นกรณีพิเศษ

๗. ระบบการศึกษา

ใช้ระบบหน่วยกิตทวิภาค (Semester Credit System) โดยแบ่งเวลาการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาออกเป็น ๒ ภาคการศึกษาปกติ และภาคปฏิบัติ คือ

๗.๑ ภาคการศึกษาที่ ๑ (First Semester) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ๑๕ สัปดาห์

๗.๒ ภาคการศึกษาที่ ๒ (Second Semester) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ๑๕ สัปดาห์

๗.๓ ภาคปฏิบัติ (Practical Semester) มีเวลาเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นเวลา ๙๐ วัน โดยสามารถเริ่มปฏิบัติเพื่อเก็บสะสมวันตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ ๑ เป็นต้นไป

๘. ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษาตลอดหลักสูตร ๑ ปี ระยะเวลาการศึกษาต้องไม่ต่ำกว่า ๒ ภาคการศึกษาปกติ แต่ไม่เกิน ๔ ภาคการศึกษาปกติ

๙. การลงทะเบียนเรียน

กำหนดให้ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ ๑ จำนวน ๑๕ หน่วยกิต และในภาคการศึกษาที่ ๒ จำนวน ๑๕ หน่วยกิต

๑๐. การวัดผลการศึกษา การประเมินผลการศึกษา และการสำเร็จการศึกษา

เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษา ระดับปริญญาตรีมาใช้ โดยอนุโลม และเกณฑ์ทั่วไป คือ

๑๐.๑ ให้มีการวัดผลการศึกษาทุกรายวิชาที่นักศึกษาได้ลงทะเบียนไว้ แต่ละภาคการศึกษา

๑๐.๒ ต้องมีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคการศึกษานั้น จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบในรายวิชานั้น

๑๐.๓ การประเมินผลการศึกษาในแต่ละรายวิชานั้น ให้มีผลการศึกษาระดับ (Grade) และค่าระดับ (Grade Point) ทั้งนี้ เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านในรายวิชานั้น ๆ คือ ระดับ D ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (Excellent)	A	๔.๐
ดีมาก (Very Good)	B+	๓.๕
ดี (Good)	B	๓.๐
ค่อนข้างดี (Very Fair)	C+	๒.๕
พอใช้ (Fair)	C	๒.๐
ค่อนข้างพอใช้ (Quite Fair)	D+	๑.๕

อ่อน (Poor)	D	๑.๐
ตก (Failed)	F	๐

๑๐.๔ ผู้สำเร็จการศึกษา ต้องมีคุณสมบัติ คือ

- ๑) สอบได้หน่วยกิตสะสมครบหลักสูตรเข้าศึกษาในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท่าของเวลาการศึกษาตามหลักสูตร และมีค่าระดับเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่าระดับ ๒.๐๐
- ๒) ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน
- ๓) ผ่านประสบการณ์ฝึกสอนวิปัสสนาภาวนา จำนวนไม่น้อยกว่า ๖๐ ชั่วโมง
- ๔) ไม่ถูกลงโทษตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย
- ๕) ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย

๑๐.๕ ผู้สำเร็จการศึกษามีสิทธิที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรีของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยกำหนด แต่ทั้งนี้ต้องได้รับค่าระดับเฉลี่ยสะสม ไม่ต่ำกว่า ๒.๕๐

๑๑. การพัฒนาการเป็นนักศึกษา

การพัฒนาการเป็นนักศึกษา ให้เป็นไปตามหมวด ๕ แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับประกาศนียบัตร โดยอนุโลม

๑๒. โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตร มี ๓๐ หน่วยกิต ประกอบด้วย

วิชา	หน่วยกิต
๑. วิชาบังคับ	๒๔
๒. วิชาเลือก	๖
รวม	๓๐

๑๒.๑ กลุ่มวิชาบังคับ จำนวน ๒๔ หน่วยกิต ดังนี้

วน ๐๐๑	พระไตรปิฎกศึกษา	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๒	กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๓	วิสุทธิมรรคศึกษา	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๔	สมถกรรมฐานนิเทศ	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๕	วิปัสสนากรรมฐานนิเทศ	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๖	เทคนิคการสอนวิปัสสนาภาวนา	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๗	ภาษาอังกฤษสำหรับการสอนกรรมฐาน	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๐๘	สัมมนาวิปัสสนาภาวนา	๓ (๓-๐-๖)

๑๒.๒ กลุ่มวิชาเลือก จำนวน ๖ หน่วยกิต

วน ๐๐๙	วิปัสสนาวงศ์	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๑๐	โศฬสญาณนิตเทศ	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๑๑	การบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๑๒	เทคโนโลยีสารสนเทศทางวิปัสสนาภาวนา	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๑๓	กรรมฐานในโลกสมัยใหม่	๓ (๓-๐-๖)
วน ๐๑๔	สำนักวิปัสสนาในประเทศไทย	๓ (๓-๐-๖)

๑๓. แผนจัดการเรียนการสอน

ภาคเรียน	รหัสวิชา/รายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
๑	วิชาบังคับ (จำนวน ๑๒ หน่วยกิต)	
	วน ๐๐๑ พระไตรปิฎกศึกษา	๓
	วน ๐๐๒ กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๓
	วน ๐๐๓ วิสุทธิมรรคศึกษา	๓
	วน ๐๐๔ สมถกรรมฐานนิตเทศ	๓
๑	วิชาเลือก (จำนวน ๓ หน่วยกิต)	
	xxxxx xxxxxxxxxxxxxxx	๓
	รวมหน่วยกิตภาคเรียนที่ ๑	๑๕
ภาคเรียน	รหัสวิชา/รายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
๒	วิชาบังคับ (จำนวน ๑๒ หน่วยกิต)	
	วน ๐๐๕ วิปัสสนากรรมฐานนิตเทศ	๓
	วน ๐๐๖ เทคนิคการสอนวิปัสสนาภาวนา	๓
	วน ๐๐๗ ภาษาอังกฤษสำหรับการสอนกรรมฐาน	๓
	วน ๐๐๘ สัมมนาวิปัสสนาภาวนา	๓
๒	วิชาเลือก (จำนวน ๓ หน่วยกิต)	
	xxxxx xxxxxxxxxxxxxxx	๓
	รวมหน่วยกิตภาคเรียนที่ ๒	๑๕
	รวมหน่วยกิตทั้งหมด	๓๐

๑๔. คำอธิบายรายวิชา

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิปัสสนาภาวนา มีจำนวน ๓๐ หน่วยกิต มีคำอธิบายของรายวิชาที่เปิดสอนดังต่อไปนี้

ดังนี้

๑๔.๑ กลุ่มวิชาบังคับ จำนวน ๒๔ หน่วยกิต

วน ๐๐๑ พระไตรปิฎกศึกษา ๓ (๓-๐-๖)
(Tipitaka Studies)

ศึกษาประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชนา โครงสร้างและเนื้อหาสำคัญของพระไตรปิฎก เช่น มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ และมหาวัคค์ ในพระวินัยปิฎก พระสูตรสำคัญ เช่น พรหมชาลสูตร มหาปรินิพพานสูตร มหาสติปัฏฐานสูตร จูฬกัมมวิภังค์ ในพระสุตตันตปิฎก ศึกษาสาระเบื้องต้นของปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป นิพพานในพระอภิธรรมปิฎก การสืบทอดโดยมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร ความเป็นมาของพระไตรปิฎกในประเทศไทย พระไตรปิฎกบาลี อักษรต่าง ๆ และประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระไตรปิฎก

วน ๐๐๒ ธรรมเนียมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๓ (๓-๐-๖)
(Meditation in Buddhist Scripture)

ศึกษาคุณค่าและความสำคัญ หลักการ ทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานโดยเน้นสติปัฏฐาน ๔

วน ๐๐๓ วิสุทธิมรรคศึกษา ๓ (๓-๐-๖) (Visuddhimagga Studies)

ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหาและหลักธรรมสำคัญของคัมภีร์วิสุทธิมรรค และอิทธิพลของวิสุทธิมรรค ที่มีต่อวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตไทย

วน ๐๐๔ สมถกรรมฐานนิตเทศ ๓ (๓-๐-๖)
(Samatha Kammatthāna Nidesa)

ศึกษาความหมาย ประเภท ลักษณะ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสมถภาวนา แนวทางการปฏิบัติ และผล ของการปฏิบัติสมถภาวนา

วน ๐๐๕ วิปัสสนากรรมฐานนิตเทศ ๓ (๓-๐-๖)
(Vipassanā Kammatthāna Nidesa)

ศึกษาหลักการทั่วไปของวิปัสสนากรรมฐาน ตามนัยของพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสสต่าง ๆ เป็นการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสมถภาวนากรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้เห็นถึงความเหมือน และความแตกต่างของกรรมฐานทั้งสองประเภท

วน ๐๐๖ เทคนิคการสอนวิปัสสนาภาวนา ๓ (๓-๐-๖)

(Technical Teaching of Vipassanabhavana)

ศึกษาหลักวิธีการสอน จิตวิทยาการเรียนรู้ และพุทธวิธีในการสอนปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

วน ๐๐๗ **ภาษาอังกฤษสำหรับการสอนกรรมฐาน** ๓ (๓-๐-๖)

(English for Vipassana Meditator)

ศึกษาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับกรรมฐาน หลักการใช้ภาษาอังกฤษ การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษการอ่านทำความเข้าใจในคัมภีร์กรรมฐาน การสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อสอบอารมณ์กรรมฐาน

วน ๐๐๘ **สัมมนาวิปัสสนาภาวนา** ๓ (๓-๐-๖)

(Seminar in Vipassanabhavana)

ศึกษารูปแบบ วิธีการสอนวิปัสสนา รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการสอนวิปัสสนา โดยให้นิสิตเสนอผลงานการค้นคว้าและรายงานประกอบการสัมมนา

๑๔.๒ กลุ่มวิชาเลือก จำนวน ๖ หน่วยกิต

วน ๐๐๙ **วิปัสสนาวงศ์** ๓ (๓-๐-๖)

(History of Vipassana Meditation)

ศึกษาประวัติ พัฒนาการของวิปัสสนากรรมฐานจากอดีต นับแต่พระพุทธศาสนาประดิษฐานในสุวรรณภูมิจนถึงปัจจุบัน

วน ๐๑๐ **โสฬสญาณนิตเทศ** ๓ (๓-๐-๖)

(Solasa yana Nidesa)

ศึกษาวิเคราะห์ญาณอันเป็นผล ที่เกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา คือ นามรูป ปริเฉทญาณปัจจุยปริคทญาณ สัมมสนญาณ อุทยพยุญาณ รั้งคญาณ ภยญาณ อาทีนวญาณนิพพิทาญาณ มุญจិតุกัมยตาญาณปฏิสังขญาณ สังขารุเบกขญาณ อนุโลมญาณ โคตรภูญาณ มัคคญาณ ผลญาณ และ ปัจจเวกขณญาณ

วน ๐๑๑ **การบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา** ๓ (๓-๐-๖)

(Administrative Strategy in Vipassanabhavana Center)

ศึกษายุทธศาสตร์ มาตรการ กลยุทธ์ และการวางแผนงาน ด้านบริหารจัดการ องค์กร รวมพุทธวิธีในการบริหารจัดการศูนย์วิปัสสนาให้มีประสิทธิภาพ

วน ๐๑๒ **เทคโนโลยีสารสนเทศทางวิปัสสนาภาวนา** ๓ (๓-๐-๖)

(Information and Communication Technology for Vipassanabhavana)

ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ เพื่อการศึกษาสืบค้นข้อมูล และเผยแพร่วิปัสสนาภาวนา

